

Ettervern er en menneskerett

For å gi mennesker en sjanse til å lykkes med et liv etter behandling eller soning, er det viktig å sikre trygge boliger, meningsfulle aktiviteter, sosialt nettverk, arbeids- og botrening og hjelp med økonomien. Veien tilbake til rusen blir kort dersom man ikke opplever mestring, innhold og glede i hverdagen.

Regjeringen har lovet å legge frem en forebyggings- og behandlingsreform i løpet av starten 2024, der styrking av ettervernet blir en viktig del. Vi er seks organisasjoner på rusfeltet som har samlet oss om fem krav til hva som må med i reformen for at den skal sikre et bedre ettervern til personer som er ferdige med behandling eller soning. Vi ønsker oss:

1. En definisjon av ettervern

Det finnes ingen klar og enhetlig definisjon av hva ettervern skal inneholde. Derfor varierer det fra kommune til kommune hvilken oppfølging man får etter behandling og soning. Ettervern bør inneholde en helhetlig pakke av tiltak med mål om tilbakeføring til ordinært arbeidsliv, utdanning eller annen aktivitet.

Krav: Det må utformes en konkret definisjon av hva ettervern skal inneholde. En definisjon bør inkludere krav om trygg bolig, meningsfulle aktiviteter, arbeidstrening, økonomi-/gjeldsrådgivning, NAV-kontakt og tiltak for nettverksbygging.

2. Ettervern må lovfestes

Oppfølging etter behandling skal være en rettighet på lik linje med avrusning og behandling. Gjennom nasjonalt pasientforløp har pasienten rett til blant annet en kontaktperson i kommunen, egnet bolig og tilbud om meningsfull aktivitet. Dette følges ofte dårlig opp i kommunene. Ifølge Fafos evaluering av opptrappingsplanen på rusfeltet oppga kun 39 prosent av brukerne av Brukerplan at de hadde fått tilfredsstillende oppfølging i kommunen etter siste utskrivning. Èn av fire oppgir å ha en ikke tilfredsstillende bosituasjon eller være bostedsløse, og én av tre deltar ikke i noen type aktiviteter. Dette er ikke godt nok og viser at dagens lovverk ikke er tilstrekkelig for å sikre alle det tilbudet de har behov for.

Krav: Ettervern må lovfestes og inngå som en egen definert del av pasientforløpet innen psykisk helse og rus.

3. Tydelige tidsfrister

Under halvparten av kommunene oppgir at de har et godt samarbeid med helseforetaket når det gjelder voksne med rusproblemer. Særlig er samarbeidet mellom kommunene og kriminalomsorgen mangelfull. En kartlegging fra Seraf viser at halvparten av innsatte har bruk rusmidler daglig de siste seks månedene før innsettelse, og 35 prosent ruset seg mens de satt inne. Samtidig viser Riksrevisjonens kartlegging av helse- og velferdstjenester til innsatte i norske fengsler at mange løslates uten bolig, inntekt eller jobb og med betydelige gjeldsproblemer. Melding om løslatelse blir enten ikke sendt i det hele tatt, eller blir ofte sendt først etter at vedkommende er løslatt. Dette viser et stort behov for bedre samhandling mellom kriminalomsorgen, spesialisthelsetjenesten og kommunene.

Krav: Nasjonalt pasientforløp må utvides til å inkludere tydelige tidsfrister for når blant annet trygg bolig, meningsfulle aktiviteter, arbeidstrening, økonomi-/gjeldsrådgivning, lavterskel samtaletilbud, fast kontaktperson og tiltak for nettverksbygging skal være på plass.

4. Integreert ettervern

Sårbarheten for overdose er størst i perioden etter utskrivning fra behandling eller soning. En kartlegging fra Seraf viser at 85 prosent av alle dødsfall som skjer i løpet av den første uka etter løslatelse fra soning, er overdose. Overgangen fra soning eller behandling til oppfølging i kommunen må derfor være sømløs og uten ventetid. Den beste måten å sikre dette på, er ved å gi Kriminalomsorgen og tilbydere av døgnbehandling et tydeligere ansvar for forpliktende samarbeid med hjemkommunene om oppfølging etter behandling eller soning.

Krav: Tilbyderne av tverrfaglig spesialisert rusbehandling skal ha et større ansvar for oppfølgingen i en periode etter behandling.

5. Differensierte boliger

Personer med rusproblemer har ofte behov for bistand til å mestre egen bo- og livssituasjon. Pårørende blir ofte ufrivillig, til ulempe både for pårørende og pasient/bruker, midlertidig boligløsning fordi det mangler tilpassede og tilrettelagte boliger. Evalueringen av opptrappingsplanen for rusfeltet viser at selv om det har vært en betydelig satsing på boliger til personer med rusproblemer, har kommunene likevel problemer med å finne egnede boliger til denne gruppen, og særlig til personer med sammensatte problemer. Av alle bostedsløse i Norge, er halvparten rusavhengige. En fjerdedel har en ROP-lidelse. Dette gjør det viktig å sørge for differensierte og tilpassede boliger. Ulike behov krever ulik tilrettelegging. Trygg, rusfri bolig må være på plass i forkant av utskrivning, og kommunen ved behov må følge opp med boligsosial trening og annen bistand til å mestre bosituasjonen. Det er avgjørende at alle får boliger tilpasset sitt behov og situasjonen de befinner seg i. Derfor må man unngå at personer som er ferdig i behandling eller soning blir plassert sammen med personer i aktiv rus.

Krav: Egnede boliger må foreligge før utskrivelse fra behandling eller soning. Det må arbeides for å redusere utkastelser og begrense bruken av midlertidige botilbud.

The logo for WAYBACK, featuring the word "WAYBACK" in a bold, red, sans-serif font. A red curved line arches over the letters "A", "Y", and "B".The logo for RIO, consisting of a stylized blue square icon with a white 'L' shape inside, followed by the word "RIO" in a bold, black, sans-serif font.The logo for actis, with the word "actis" in a bold, black, lowercase, sans-serif font.The logo for ALARM, featuring the word "ALARM" in a bold, black, sans-serif font. The letter "O" is replaced by a red circle with a white eye-like shape inside. Below the text, it says "BRUKER- OG PÅRØRENDEORGANISASJON" in a smaller, black, sans-serif font.The logo for ivareta, with the word "ivareta" in a bold, black, lowercase, sans-serif font. Below it, the tagline "-pårørende berørt av rus" is written in a smaller, orange, lowercase, sans-serif font.